

Årsmelding 2019

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)

1. OM NESH

NESH er en del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) og skal bidra til å fremme god og ansvarlig forskning. Kunnskapsdepartementet oppnevner medlemmene i NESH. Nåværende oppnevningsperiode løper fra og med 1. januar 2018 til og med 31. desember 2021. I 2019 har NESH hatt følgende medlemmer:

Elisabeth Staksrud (komitéleder), Ivar Kolstad (nestleder), Kirsten Johanne Bang (vara), Lene Bomann-Larsen, Kjetil Fretheim, Rakel Christina Granaas, Kristian Berg Harpviken, Heidi Østbø Haugen, Kjetil Ansgar Jakobsen (vara), Roar Johnsen, Markus Hoel Lie, Hadi Strømmen Lile, Anne Nevøy, Tove Klæboe Nilsen og May-Len Skilbrei.

Sekretariatet ivaretar de daglige oppgavene for NESH, blant annet løpende saksbehandling, foredragsvirksomhet, veiledning og kontakt med forskningsinstitusjoner, forskere og allmenheten, samt kontakt med de øvrige nasjonale forskningsetiske komiteene.

Sekretariatsleder for NESH er Vidar Enebakk.

2. NESHs VIRKSOMHET I 2019

2.1 Møter

I 2019 har NESH avholdt fem møter, hhv. 6. februar, 29. mars, 13. juni, 11. september og 13. desember.

Møtet 13. juni 2019 ble holdt i Trondheim i forbindelse med at NESH hadde et dialogmøte med flere relevante fakultet ved NTNU dagen før. Oppmøtet var godt og det var en fin blanding av forskere og administrasjon, mye takket være lokal forankring og forarbeid ved institusjonen. Programmet var variert, og innleggene skapte fin dynamikk i diskusjonene. NESH konkluderte at slike institusjonsbesøk bør gjennomføres én gang i året.

3.2. Saker og uttalelser

NESH har i løpet av 2019 (ferdig)behandlet følgende saker:

- 2018/350 om forskningsprosjektet «Kultur for læring»

- 2018/166 om forskning på NAVs «Forsøk med ny medisinsk vurdering»
- 2019/39 om forskning på Facebook
- 2019/61 om deling av forskningsdata fra Elevundersøkelsen
- 2019/75 om forskning på omsorg ved livets slutt
- 2019/89 om forskning med kamera i barnehage
- 2019/192 Forskningsetikk i ERC og prosjektet «Whales of Power»
- 2019/200 om forskning på forsøk med leksefri skole i Trondheim

3.3. Sentrale spørsmål

a. Skoleforskning

I 2018 og 2019 har NESH mottatt mange henvendelser om skoleforskning. Dels handler det om spørsmål om samtykke og rettet til reservasjon (2018/350) og dels om mer omfattende spørsmål knyttet til ansvar og roller i samarbeidsprosjekter (2019/61, 2019/200). Det er påfallende at henvendelsene ikke kommer fra forskere og forskningsinstitusjoner, men fra foreldre og andre berørte som stiller spørsmål ved forskningsetikken i prosjektene. Det kan være uttrykk for økt kjennskap til forskningsetikk i samfunnet, men også økt mistillit til forskning. NESH vil følge med på denne utviklingen videre.

b. Samarbeidsprosjekter

Flere av sakene NESH har behandlet i 2019 handler om større samarbeidsprosjekt hvor det oppstår uklarheter om roller og ansvar, være seg i prosjekter initiert av Udir (2019/61), kommune/fylkeskommune (2018/350, 2019/200) eller NAV (2018/166). En gjennomgående utfordring er at skillet mellom forskning og forsøk viskes ut, samtidig som det er uklart hvem som har ansvaret for personvern og forskningsetikk. NESH vil følge denne utviklingen videre, med tanke på å tydeliggjøre ansvaret til forskningsfinansiører og samarbeidspartnere.

c. Revisjon av retningslinjene

I 2019 har komiteen lagt grunnlaget for en ny revisjon av NESHs retningslinjer, som først ble utgitt i 1993 og siden har vært revidert i 1999, 2006 og 2016. Komiteen vil utarbeide et revidert utkast, basert på erfaringer siden forrige runde og endringer i rammer og regelverk

(forskningsetikklov, personopplysningslov mm.), og utkastet sendes på nasjonal høring i løpet av 2020.

3.4. Foredrag og forelesninger

Det er stort behov for opplæring og tilpasset undervisning ved forskningsinstitusjonene, og i løpet av 2019 har sekretariatet bistått mellom 15 og 20 institusjoner. I tillegg har NESH vært representert ved følgende større arrangementer:

- Elisabeth Staksrud holdt innlegg om stordata på FEKs årskonferanse på Gamle museet i Oslo 28. mars 2019.
- Vidar Enebakk presenterte NESHs redegjørelse om forskningsetikk og forskningsintegritet i H2020 på NARMA-konferansen i Lillestrøm 27.-29. mars 2019.
- May-Len Skilbrei deltok, sammen med Vidar Enebakk, på dialogmøte med Utdanningsdirektoratet (Udir) 25. mars 2019, som del av oppfølgingen av NESHs uttalelse om Elevundersøkelsen (2019/61).
- Vidar Enebakk deltok på frokostmøte om «Sensur og selvsensur» arrangert av Akademiet for yngre forskere (AYF) 22. august 2019 ved UiO.
- Vidar Enebakk presenterte NESHs arbeid og retningslinjer på lærerseminaret til satsingen Holberg i skolen, på Hotel Terminus i Bergen 6. november 2019.
- Elisabeth Staksrud deltok i paneldebatt om «Politikk og forskning – akademisk frihet, samfunnsoppdrag, debattklima» på Forskningspolitisk seminar 12. november 2019, arrangert av Forskerforbundet på Radisson Blu Scandinavia i Oslo.

3.5. Arrangement

NESH arrangerte et åpent møte om Forskningsrådets nye strategi for åpen forskning på OsloMet – storbyuniversitetet 4. september 2019 med tittelen «Så åpent som mulig, så lukket som nødvendig?»

3.6. Produkter

I 2019 lanserte NESH en ny og revidert utgave av «Forskningsetisk veileder for internettforskning». Veilederen utfyller og viser til NESHs «Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi» (2016), og den bygger videre på NESHs «Etske retningslinjer for forskning på Internett» (2003).

Formålet med veilederen er å gi hjelp til forskningsetisk refleksjon over reelle dilemmaer for å fremme forsvarlige fremgangsmåter og gode begrunnelser hos forskere og forskningsinstitusjoner. Den teknologiske utviklingen er rask og gir nye forskningsetiske utfordringer. Veilederen er derfor et «levende dokument» og vil bli oppdatert som nettsressurs ved behov.

I arbeidet med revisjonen har NESH samarbeidet nært med den internasjonale Association of Internet Reserachers (AoIR). Det er viktig for å sikre at produktet er oppdatert på den globale utviklingen. Veilederen har også vært på nasjonal høring for å hente inn erfaringer og synspunkter fra aktive forskere på feltet. Det er viktig for å sikre produktets forankring og legitimitet. Veilederen er tilgjengelig på både norsk og engelsk og blir mye brukt blant forskere og studenter.

www.etikkom.no/Aktuelt/publikasjoner/forskningsetisk-veileder-for-internettforskning/